

מראי מקומות - סנהדרין ע"ט

שיזדמן, ורחוק הוא שיהי' ישראל. ומסיק הגמ' דמיירי בט' ישראלים וגוי א', דכיון דקבוע הוא, אמרי' דכמו שהי' שייך להרוג ישראל, כן הי' שייך להרוג גוי, דקבוע הוי כמחצה על מחצה, ולכן אמרי' דספק נפשות להקל.

(ג) **ספק נפשות להקל - פרש"י**, משום דכתיב והצילו העדה. ובתוס' בב"ב (נ:) כ' דאפי' ממונא לא מפקי' מספיקא, ולכן אי"צ קרא דהוצילו העדה לומר דספק נפשות להקל. וע' בקו"ש (ב"ב רכ"ג) דהעיר על תוס' דלכא' אינו ראי', דהא בספק נפשות אזלי' בתר רוב, אף דבממון לא אזלי' בתר רוב, וא"כ יתכן דרך בממונא אמרי' דלא מפקינן ממון מספק, אבל מ"מ בנפשות לא אמרי' ספק נפשות להקל. אבל מ"מ העיר הקו"ש על רש"י (ועל הרשב"ם שם שפי' כן ג"כ) דהא ודאי אין שייך להרוג מספק, דשמא היא רציחה שלא כדין (ודומה להא דאין מביאין ספק חולין לעזרה, ואע"פ דספק הוא אם חייב קרבן, מ"מ אמרי' דשב ואל תעשה עדיף), ולכן בלא"ה למה צריך קרא. והוא ביאר דס"ל לרשב"ם דצריך קרא דהוצילו העדה ללמד שיהי' פטור בתורת ודאי, והנפק"מ שפטור בתורת ודאי הוא לענין שור הנסקל, דג"כ לא ימות, דכמיתת בעלים כך מיתת השור (דבמיתת שור לא שייך איסור רציחה מספק). עוד הביא דיש נפק"מ לפי מש"כ רש"י בב"ב (ל"ה) דספק מיתה אינו פוטר מממון, והביאור י"ל ע"פ דברי רש"י כאן, דכיון דהוצילו העדה כתיב, ממילא הו"ל באמת ודאי פטור ממיתה, ולכן שפיר אמרי' דאינו פוטר מממון, וע"ש שביאר למה מ"מ לא אמרי' דפטור משום תנא דבי חזקי'.

(ד) **וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי - הק' הקובץ שעורים** (כתובות אות מ'), מה שייך ללכת בתר רוב בדבר שפריש מן הרוב, הרי כיון דכל הדברים שלא פירשו הם קבועים, א"כ באמת כל דבר שפריש ממצב של קביעות, פריש ממחצה על מחצה. והביא מחכם א'

(א) **אמר קרא וארב לו וקם עליו, עד שיתכוין לו - ע' במנחת חינוך (ל"ד, ח')** דכ' דהיכא דבן נח מכוין להרוג את א' והרג אחר, נראה דחייב, משום דגזה"כ זה דוארב לו בישראל נאמר, וא"כ מהכ"ת לומר כן בבן נח. אולם ע' באבי עזרי (רוצח ה', ד'), דכ' להוכיח דגדר הגזה"כ דוארב לו הוא דהיכא דמכוין לזה והרג זה, אי"ז חשיב מעשה רציחה, דהכוונה לאחר מפקיע ממנו שם של מעשה רציחה מזה שהרג, ורק אם מכוין להרוג את זה נחשב כמעשה רציחה. וכ' דלפ"ז, יצא דגם אם בן נח מכוין להרוג את זה והרג אחר, פטור, דאי"ז כמו מעשה רציחה בשוגג, דבן נח חייב כשהוא קרוב למזיד, אלא דאי"ז מעשה רציחה כלל, ולכן אף בן נח פטור.

(ב) **פרט לזורק אבן לגו, וכו', דאיכא ט' ישראל וכו' - פרש"י בב"ב (מד:)**, דאי לאו קרא, ה"א זיל בתר רובא, ולישראל איכוין, ואע"ג דדלמא להאי לא איכוין, הא מכוין להרוג את זה והרג את זה חייב, קמ"ל קרא דכיון דהו"ל כנעני קבוע ביניהן, כמחצה על מחצה דמי, וספק נפשות להקל. וע' בשיטה מקובצת בכתובות (טו.) שביאר דדעת רש"י הוא כמש"כ האית דמפרשי בהיד רמה כאן, דפי' דיכול לומר לגוים קא מיכוונא, לישראל לא קא מיכוונא (ועוד כ' השטמ"ק דכן משמע מדברי רש"י כאן). ותמה עליו היד רמה כמה תמיהות, האם שייך לומר דכוונתו תלוי אם הגוי קבוע או לא, הרי אפי' אם הגוי אינו קבוע, למה אין הישראל יכול לטעון דהי' כוונתו אל גוי זה, ועוד קו'. ולכן פי' הרמ"ה דודאי הי' כוונתו להרוג ישראל, אלא השאלה הוא מי הרג למעשה, האם הרג ישראל או גוי, דאם הרג ישראל הוא חייב, ואם הרג גוי פטור, ואין ידוע מי הרג למעשה. וע"ז דן הגמ' מדיני רוב וקבוע, דעל פי דינים אלו יכולים להכריע אם הי' ישראל או גוי שהרג. **עוד פי' ג' פי' השטמ"ק שם**, דנתכוין להרוג לאיזה מהן הוא מזדמן, או גוי או ישראל. וע"ז דייקנן דאם יש רוב גוים, אז אפי' אם באמת הרג ישראל, אי"ז נחשב מכוין לישראל, שהרי הי' מכוין להרוג איזה

(ז) **רוצח שנתערב באחרים כולן פטורין** - מבואר בגמ' דהיינו דמיירי ברוצח שלא נגמר דינו שנתערב ברוצחים אחרים שנגמר דינו, ובזה נח' רבנן ור"י, רבנן ס"ל דאין גומרין דינו של אדם אלא בפניו, וכיון דאין ידוע איזהו, אין גומרין דינו שלא בפניו. ור' יהודה ס"ל דאין שייך לפטור כולם, שהרי כולם רוצחים, וממילא מכניסין אותן לכיפה. וכן המאירי דכן הוא הדין אפי' להיפוך, כגון שזה נגמר דינו ואת שנתערב בהם לא נגמר דינם, שנמצאו רובם שלא נגמר דינם, דמכניסים כולם לכיפה, אבל הביא ש"א דבכה"ג אין כאן הכנסה לכיפה, כיון דרובם לא נגמר דינם.

(ח) **ורבנן סברי אין גומרין דינו של אדם אלא בפניו** - הק' רעק"א, טעם זה צריך ג"כ לר"י, דאמאי כונסין לכיפה ולא גומרין דינו ויהרגו כולם, ע"כ משום דאין גומרין דינו אלא בפניו, וא"כ הו"ל להגמ' לומר וקסברי רבנן ור"י, וע"ש מש"כ בזה.

(ט) **ורבנן סברי אין גומרין דינו של אדם אלא בפניו** - הק' היד רמה, ליהדר ולגמרי' לדין דכל חד מיניהו באפי' ממ"נ, אי מהנך דנגמר דינו הוא שפיר, ואם לא מהנך קמאי הוא, אז השתא נגמר דינו ונחייבי' סקילה. ותי' דכיון דלא ידעי' משום מאי קא גמרי' לי', לא קטלי' לי', דרחמנא אמר והצילו העדה, דבעו להפוכי בזכותי', וכי האי גוונא, דלא ידעי' אמאי הוא חייב, א"א להפוך בזכותו כראוי.

(י) **ור' יהודה, מיפטרינהו לגמרי נמי לא, כיון דרוצחין נינהו - פרש"י**, דאף דלא נגמר דינו, מ"מ הרי כבר קיבלו העדות ונשאו ונתנו בדבר [ונשמע דבעצם ראויים הם לגמור דינו, רק דכפועל לא עשו כן עדיין], והיד רמה כ' דלא גרע ממי שהורג שלא בעדים, דהדין הוא דמכניסין אותו לכיפה, וכדאי' לקמן. ורבנן, דס"ל דכאן פטורין, אע"פ דמודים התם, סברי דהתם עכ"פ איכא איזה עדים דיכולין לחייבו, אבל כאן אין כאן עדים כלל.

לתרץ (וכ' שהסכים עמו הגר"ח), דמה דאמרי' דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי, אין הביאור דהוי כאילו אין כאן רוב, אלא דאף דודאי נחשב לרוב, אולם גזה"כ הוא דבדבר קבוע לא אזלי' לא בתר רובא, וא"כ שפיר י"ל דלענין כל דפריש, שפיר אמרי' דפריש מן הרוב.

(ה) **וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי - ע' בפרי מגדים** (יו"ד ק"י, שפתי דעת אות י"ד) שחקר ג' חקירות בהא דכל קבוע כמחצה על מחצה. (א) הא דאמרי' דלא אזלי' בתר רוב במקום קבוע, יש לחקור, מהו בספק ספיקא, האם אזלי' בתר ספק ספיקא במקום קבוע, דאולי כיון דרוב עדיף מס"ס (ואף דהשו"ת הרשב"א לא כ' כן, כ' דלא קיי"ל הכי), א"כ ודאי לא אזלי' בתר ס"ס במקום קבוע, או דלמא אין לך בו אלא חידושו, ורק לא אזלי' בתר רוב במקום קבוע, אבל שפיר הולכין בתר ס"ס, אף במקום קבוע. (ב) כיון דגילתה התורה דלא אזלי' בתר רובא במקום קבוע, כש"כ דלא אזלי' בתר חזקה, דרובא וחזקה רובא עדיף, או דלמא היכא דגלי גלי, והיכא דלא גלי לא גלי. (ג) כיון דקיי"ל דרוב וקרוב אזלי' בתר רוב, האם אמרי' דכמו דלא אזלי' בתר רוב בקבוע, כש"כ דבתר קרוב לא אזלי' בקבוע, או דלמא היכא דגלי גלי, היכא דלא גלי לא גלי.

(ו) **וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי - פרש"י**, דכאן הוי המקור דבקבוע לא אזלי' בתר רוב, ולא אמרי' דהקבוע הוא נחשב כמו הרוב, דאפי' אם אינו אלא כמחצה על מחצה, מ"מ יהי' פטור משום דספק נפשות להקל. והק' הערוך לנר, מהו הה"א לומר כן, מהכ"ת לומר דהמיעוט יהי' כהרוב, הרי הרוב ג"כ קבועים הם, ואיך יגרעו מהמיעוט שהוא קבוע. ותי' דכיון דמצינו דגורעין מן הרוב ומוסיפין על המיעוט להקל על דיני נפשות, א"כ דלמא מטעם זה אמרי' ג"כ דהמיעוט יש לו דיני רוב, ואף דאין נפק"מ לענין נפשות, מ"מ יהי' נפק"מ לענין איסור, דאם ספק דאורייתא לחומרא מדאורייתא, וההיתר קבוע, נימא דהוי ההיתר כרוב, ומותר.